

บทความปริทรรศน์

ศาสตร์และศิลป์ของแนวทางการวิจัยวรรณคดีไทยในสมัยรัชกาลที่ 4 – 6

Sciences and Arts on the Study of Thai Literature between the Reign of King Rama IV and VI

อรจิรา อัจฉริยไพบูลย์¹
Ornjira Atchariyaphaiboon²

บทคัดย่อ

บทความปริทรรศน์เรื่อง ศาสตร์และศิลป์ของแนวทางการวิจัยวรรณคดีไทยในสมัยรัชกาลที่ 4 – 6 ผู้เขียนศึกษาวิทยานิพนธ์จำนวน 50 เรื่อง ในระดับบัณฑิตศึกษาทั้งระดับปริญญาเอกจำนวน 3 เรื่อง และปริญญาโท จำนวน 47 เรื่อง โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อประมวลและสังเคราะห์แนวทางในการศึกษาวิจัยตัวบทวรรณคดีไทยในสมัยรัตนโกสินทร์ช่วงรัชกาลที่ 4 – 6 ที่ปรากฏในวิทยานิพนธ์ร่วมสมัยของไทยนับตั้งแต่อดีตจนกระทั่งปัจจุบัน

ผลการศึกษาพบว่า วิทยานิพนธ์ในระดับบัณฑิตศึกษานั้น ผู้วิจัยเลือกนำทฤษฎีวรรณคดีวิจารณ์มาเป็นวิธีวิทยาหรือแนวทางในการศึกษาวิจัยตัวบทวรรณคดีไทยในสมัยรัตนโกสินทร์ช่วงรัชกาลที่ 4 – 6 จำนวน 10 แนวทาง ได้แก่ การศึกษาเชิงสุนทรียภาพ การศึกษาเชิงสังคม การศึกษาเชิงเปรียบเทียบ การศึกษาองค์ประกอบของวรรณคดี การศึกษาคุณค่าและลักษณะเด่นของงานประพันธ์ การศึกษาโลกทัศน์ และทัศนะของนักเขียน การศึกษากลวิธีการประพันธ์ การศึกษาเชิงการใช้ภาษาและภาษาศาสตร์ การศึกษาพัฒนาการ และการศึกษาเชิงปรัชญา

นอกจากนี้ยังพบว่า มีนักวิจัยในระดับบัณฑิตศึกษาทั้งระดับปริญญาเอก และปริญญาโทสนใจศึกษาผลงานพระราชนิพนธ์ของพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวมากที่สุดสืบเนื่องมาจากพระองค์ทรงเป็นองค์อุปถัมภ์ เป็นผู้พระราชนิพนธ์ รวมทั้งทรงเป็นนักแสดงในบทละครด้วย ส่งผลให้วรรณคดีในสมัยรัชกาลที่ 6 ได้รับการยกย่องเป็นยุคทองของวรรณคดีไทยอีกช่วงสมัยหนึ่งต่อจากช่วงสมัยรัชกาลที่ 2 จะเห็นได้ว่าวรรณคดีไทยนั้นทรงคุณค่าจรรโลงสติปัญญาและจิตใจ นักวิจัยรุ่นใหม่สามารถนำวิธีวิทยาที่ค้นพบข้างต้นเหล่านี้มาเป็นแนวทางปรับประยุกต์ใช้เป็นระเบียบวิธีวิจัยในการสร้างองค์ความรู้ใหม่ให้กับการศึกษาวรรณคดีและวรรณกรรมไทยอย่างละเอียดลึกซึ้งต่อไป

คำสำคัญ: วรรณคดีไทยสมัยรัชกาลที่ 4 - 6 การวิจัยทางภาษาไทย วรรณคดีวิจารณ์

¹ อาจารย์ ภาควิชาภาษาไทย คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยนครสวรรค์

² Lecturer, Department of Thai Language, Faculty of Humanities, Naresuan University

บทนำ

บทความปริทรรศน์เรื่อง **ศาสตร์และศิลป์ของแนวทางการวิจัยวรรณคดีไทยในสมัยรัชกาลที่ 4 – 6** มุ่งพิจารณางานวิทยานิพนธ์ระดับบัณฑิตศึกษาในมหาวิทยาลัยชั้นนำของประเทศไทยที่เปิดสอนสาขาวิชาภาษาไทยและวรรณคดีไทยทั้งระดับปริญญาโท และปริญญาเอกที่ศึกษาตัวบทวรรณคดีสมัยรัตนโกสินทร์ช่วงรัชกาลที่ 4 – 6 อันจะเป็นการนำเสนอให้ผู้อ่านเห็นภาพรวมของระเบียบวิธีวิจัยทางวรรณคดีไทยที่ได้รับความนิยมในแวดวงวิชาการ โดยเฉพาะอย่างยิ่งจะเห็นวิถีวิทยาในการที่นักวิจัยได้นำ ‘ทฤษฎีวรรณคดีวิจารณ์’ ศาสตร์ความรู้ในด้านต่างๆ มาเลือกใช้ให้เหมาะสมกับเนื้อหาของวรรณคดีแต่ละเรื่องแต่ละประเภทเพื่อประโยชน์ในเรื่องการวิเคราะห์ การสังเคราะห์ การตีความ รวมถึงการประเมินค่าตัวบทวรรณคดีในสมัยดังกล่าวข้างต้น โดยผู้เขียนได้พิจารณาจากวิทยานิพนธ์ร่วมสมัยของไทยที่ผู้วิจัยนำวรรณคดีที่ประพันธ์ในช่วงรัชกาลที่ 4 – 6 มาเป็นขอบเขตในการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้

งานวรรณคดีไทยในสมัยรัตนโกสินทร์ รัชกาลที่ 4 – 6 นับตั้งแต่สมัยพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 4 (พ.ศ. 2394 – พ.ศ. 2411) พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 5 (พ.ศ. 2411 – พ.ศ. 2453) และพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 6 (พ.ศ. 2453 – พ.ศ. 2468) ถือได้ว่าเป็นช่วงสมัยที่ประเทศไทยได้รับอิทธิพลตะวันตกอย่างชัดเจนสืบเนื่องมาจากบรรดาพระบรมวงศานุวงศ์รวมทั้งบุตรของขุนนางข้าราชการได้ไปศึกษาเล่าเรียนที่ต่างประเทศเป็นจำนวนมาก เมื่อสำเร็จการศึกษาแล้วกลับมาเมืองไทยได้นำวิทยาการความรู้ของตะวันตกมาปรับประยุกต์ใช้กับการพัฒนาประเทศในด้านต่างๆ หนึ่งในนั้นคือด้านวงการวรรณคดีไทย เช่น ปრაการณงานเขียนบันเทิงคดีประเภทใหม่ที่เรียกว่า ‘โนเวล’ หรือ ‘นวนิยาย’ การจัดตั้งโบราณคดีสโมสรในสมัยรัชกาลที่ 5 เพื่อส่งเสริมการประพันธ์และพิมพ์เผยแพร่วรรณคดีโบราณ รวมทั้งพิจารณาหนังสือที่แต่งดี การจัดตั้งวรรณคดีสโมสรในสมัยรัชกาลที่ 6 เพื่อสนับสนุนการประพันธ์และคัดเลือก ตัดสิน ประเมินค่า รวมทั้งยกย่องหนังสือที่แต่งดี วรรณคดีในช่วงรัชกาลที่ 4 – 6 ที่ได้รับการประกาศยกย่องจากวรรณคดีสโมสรให้เป็นยอดของวรรณคดีแต่ละประเภท มี 3 เรื่อง ได้แก่ พระราชนิพนธ์ในรัชกาลที่ 5 ‘เรื่องพระราชพิธีสิบสองเดือน’ เป็นสุดยอดของความเรียงอธิบายพระราชนิพนธ์ในรัชกาลที่ 6 ‘เรื่องหัวใจนักรบ’ เป็นสุดยอดของบทละครพูด และ ‘เรื่องมัทนะพาธา’ เป็นสุดยอดของบทละครพูดคำฉันท์

ในช่วงสมัยรัชกาลที่ 4 – 6 นี้สื่อสิ่งพิมพ์ของไทยเริ่มมีพัฒนาการด้านระบบการพิมพ์ ส่งผลให้การตีพิมพ์เผยแพร่ผลงานประพันธ์ในรูปแบบที่หลากหลายขึ้นไม่ว่าจะเป็นหนังสือพิมพ์ เช่น ลัทธิวิทยา ฤทธิวิทยา ตรีฤทธิวิทยา ตูลวิภาคพจนกิจ และศิริพจนภาค เป็นต้น หนังสือที่จัดพิมพ์โดยหอพระสมุดวชิรญาณ หนังสือที่จัดพิมพ์ในโอกาสต่างๆ เช่น หนังสืองานศพ และหนังสือครบรอบอายุ เป็นต้น จะเห็นได้ว่าวงการวรรณกรรมมีการพัฒนาอย่างเห็นได้ชัดในช่วงสมัยนี้ ประกอบกับมีการเลิกทาส ประชาชนได้มีโอกาสศึกษาเล่าเรียนอ่านออกเขียนได้จึงเกิดนักคิด นักเขียน กวี นักประพันธ์หลายท่านไม่ว่าจะเป็นพระมหากษัตริย์ทรงเป็นองค์อุปถัมภ์และเป็นผู้พระราชทานพระบรมวงศานุวงศ์ นักปราชญ์ราชบัณฑิต กวีราชสำนัก และสามัญชน ดังรายละเอียดต่อไปนี้

พระราชนิพนธ์ในรัชกาลที่ 4 เช่น ร่ายยาวมหาเวสสันดรชาดก กัณฑ์วันปเวสน์ จุลพน มหาพน สักกบรรพ และฉกษัตริย์ บทละครเรื่องรามเกียรติ์ ตอน พระรามเดินดง บทจับกระบี่ เรื่อง อรชุน เมขลา นารายณ์ปราบนาท และประกาศรัชกาลที่ 4 เรื่องต่างๆ เป็นต้น

กวีในสมัยรัชกาลที่ 4 เช่น หม่อมราโชทัย (ม.ร.ว. กระจ่าง อิศรางกูร) ผลงานเช่น นิราศลอนดอน และจดหมายเหตุนครไทยไปอังกฤษ เป็นต้น หลวงจักรปาณี (มหาฤกษ์) ผลงานเช่น นิราศพระปฐม และเสภาเรื่องอาณูชะชั้น เป็นต้น

พระราชนิพนธ์ในรัชกาลที่ 5 เช่น พระราชพิธีสิบสองเดือน ไกลบ้าน เงาะป่า ลิลิตนิทราชาคริต พระบรมราโชวาท พระราชวิจารณ์ พระบรมราชาธิบาย โคลงเรื่องรามเกียรติ์ โคลงสุภาสิต โคลงกลอน เบ็ดเตล็ด จดหมายเหตุพระราชกิจรายวัน และพระราชหัตถเลขาเรื่องเสด็จพระราชดำเนินประพาสยุโรป เป็นต้น

กวีในสมัยรัชกาลที่ 5 เช่น สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระยาดำรงราชานุภาพ ผลงานเช่น เทียวเมืองพม่า วรรณญาณสุภาสิต และจดหมายเหตุเสด็จประพาสต้น เป็นต้น พระราชวรวงศ์เธอกรมหมื่นพิทยาลงกรณ์ ผลงานเช่น กนกนคร นิทานเวตาล พระนลคำฉันท์ และจดหมายจางวางหรั้า เป็นต้น พระเจ้าบรมวงศ์เธอกรมพระนราธิปประพันธ์พงศ์ ผลงานเช่น โคลงกาพย์ใหม่ ลิลิตตำนานพระแท่นมนังคศิลาบาตร และลิลิตมหากุฎราชคุณานุสรณ์ เป็นต้น กรมหลวงพิชิตปรีชากร ผลงานเช่น สนุกนี้รัก เทียนวรรณ ผลงานเช่น งานเขียนในหนังสือพิมพ์ตูลวิภาคพจนกิจ และศิริพจนภาค เจ้าพระยาบรมมศักดิ์มนตรี ผลงานเช่น โคลงกลอนของครูเทพ และ ก.ศ.ร.กุหลาบ ผลงานเช่น ผลงานในหนังสือพิมพ์สยามประเทศ และสุนทรโวาทพิเศษ เป็นต้น

พระราชนิพนธ์ในรัชกาลที่ 6 เช่น หัวใจนักพรต พระนลคำหลวง มัทนะพาธา เวนชวณิข ตามใจท่าน นิทานทองอิน สาวิตรี บ่อเกิดรามเกียรติ์ หลวงจำเนียรเดินทาง กุศโลบาย พระร่วง บทละครพูดเรื่องต่างๆ กลแตก จัดการรับเสด็จ และเห็นแก่ลูก เป็นต้น

กวีในสมัยรัชกาลที่ 6 เช่น พระยาศรีสุนทรโวหาร (ผัน สาลักษณ์) ผลงานเช่น อิลราชคำฉันท์ เสฐียรโกเศศ นาคะประทีป ผลงานเช่น หิโตเทศ กามนิธ และลัทธิของเพื่อน เป็นต้น

เป็นที่น่าสังเกตว่าวรรณคดีทั้ง 3 รัชกาลนี้ได้สร้างสรรค์ขึ้นมาในช่วงที่สังคมไทยมีการเปลี่ยนแปลงในรอบด้านเพื่อพัฒนาประเทศให้เจริญก้าวหน้า จะเห็นได้ว่ามีนักวิจัยในระดับบัณฑิตศึกษาได้นำตัวบทไปศึกษาพิจารณาโดยใช้ทฤษฎีวรรณคดีวิจารณ์มาเป็นระเบียบวิธีวิจัยได้อย่างน่าสนใจ ซึ่งสอดคล้องกับการทำความเข้าใจบริบทสังคมไทยในสมัยนั้นได้เป็นอย่างดี

วัตถุประสงค์

เพื่อประมวลและสังเคราะห์แนวทางในการศึกษาวิจัยตัวบทวรรณคดีไทยในสมัยรัตนโกสินทร์ ช่วงรัชกาลที่ 4 – 6 ที่ปรากฏในวิทยานิพนธ์ร่วมสมัยของไทย

ขอบเขตของการศึกษา

บทความปริวรรตเรื่อง **ศาสตร์และศิลป์ของแนวทางการวิจัยวรรณคดีไทยในสมัยรัชกาลที่ 4 – 6** ผู้เขียนได้ศึกษาจากวิทยานิพนธ์ในสถาบันอุดมศึกษาของไทยที่ผู้วิจัยเลือกศึกษาตัวบทวรรณคดีที่ปรากฏในสมัยรัชกาลที่ 4 – 6 โดยอาศัยกรอบแนวคิดของ กุสุมา รัชมณี (2556), ดวงมน จิตรจำนงค์ (2556) และธัญญา สังขพันธานนท์ (2539) ประกอบการพิจารณาแนวทางในการศึกษาวิจัยที่นักวิจัยเลือกนำมาใช้ศึกษาตัวบทวรรณคดี โดยมีขอบเขตของการศึกษาวิทยานิพนธ์จำนวน 50 เรื่อง แบ่งออกเป็นระดับ

ปริญญาเอก 3 เรื่อง และระดับปริญญาโท 47 เรื่อง จากสถาบันการศึกษาระดับอุดมศึกษาของรัฐที่มีชื่อเสียงในประเทศไทยจำนวน 7 แห่ง ได้แก่ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ มหาวิทยาลัยศิลปากร มหาวิทยาลัยนเรศวร มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม และมหาวิทยาลัยเชียงใหม่ ดังมีรายละเอียดต่อไปนี้

ระดับปริญญาเอก จำนวน 3 เรื่อง ได้แก่ สหะโรจน์ กิตติมหาเจริญ (2551), สุภาพร คงศิริรัตน์ (2553) และอัญชลี ภูผะกา (2553)

ระดับปริญญาโท จำนวน 47 เรื่อง ได้แก่ กุหลาบ ไม้เรียง (2498), ยุพร อร่ามกุล (2513), วัฒนา บุรกลีกร (2513), ทิพย์สุนเตร นาคธน (2516), ประเทือง วงศ์ริน (2517), จันทิมา พรหมโชติกุล (2518), ธิดา วัฒนกุล (2519), สมทรง ชีวพันธ์ (2520), สมหมาย เปรียบเทียบ (2520), นงลักษณ์ แซ่มโชติ (2521), ธงชัย หวานแก้ว (2522), วราภรณ์ บำรุงกุล (2522), อรธิดา บัวพิมพ์ (2523), นวลศรี จงถาวร (2524), จาริต เชาว์ขุนทด (2529), สมถวิล คัมมกลกิจ (2529), สุชาดา ลาวัลย์กุล (2532), ไกลรุ่ง อามระดิษ (2533), คำยวง ศรีธวัช (2533), คำพร สุนทรธรรมนิติ (2534), โอม มาฟู (2534), กิตติศักดิ์ เกิดอรุณสุขศรี (2535), อาทิตยา จารุจินดา (2535), ศศิธร แสงเจริญ (2536), สุมาลี ลิ้มประเสริฐ (2538), พวงรัตน์ อบเชย (2539), เพ็ญศิริ สอนสารี (2539), สุนทรา แสงวดี (2539), ชมพูนุช เมฆเมืองทอง (2540), วินัย จินดารักษ์ (2540), พิสิทธิ์ กอบบุญ (2542), พงษ์ภิญโญ แม้นโกศล (2543), อรุษา สุวรรณประเทศ (2544), อังคณา สุขวิเศษ (2544), เทวัญกานต์ มุ่งป็นกลาง (2545), อาทิตยา พงศ์ไพบูลย์ (2547), แคทรียา อังทองกำเนิด (2547), รัชนก อยู่ใจเย็น (2547), ภัทรีรา ฉลองเดช (2548), สุมาลี แก่นการ (2548), สุวิมล คำนวน (2549), กนกกาญจน์ นุกุล (2551), กันติทัต การเจริญ (2552), จันทิมา ศรีทองอินทร์ (2552), ดวงเดือน พัฒนาวิริยะวานิช (2552), จรัสพิมพ์ ศิริมาตร (2554) และชลธิรา หอมฟุ้ง (2554)

ผลการศึกษา

ผลการศึกษาพบว่า วิทยานิพนธ์ในระดับบัณฑิตศึกษานั้น ผู้วิจัยเลือกทฤษฎีวรรณคดีวิจารณ์มาเป็นแนวทางในการศึกษาวิจัยตัวบทวรรณคดีไทยในสมัยรัตนโกสินทร์รัชกาลที่ 4 – 6 จำนวน 10 แนวทาง ได้แก่ การศึกษาเชิงสุนทรียภาพ การศึกษาเชิงสังคม การศึกษาเชิงเปรียบเทียบ การศึกษาองค์ประกอบของวรรณคดี การศึกษาคุณค่าและลักษณะเด่นของงานประพันธ์ การศึกษาโลกทัศน์และทัศนคติของนักเขียน การศึกษากลวิธีการประพันธ์ การศึกษาเชิงการใช้ภาษาและภาษาศาสตร์ การศึกษาพัฒนาการ และการศึกษาเชิงปรัชญา ดังรายละเอียดต่อไปนี้

แนวทางที่ 1 การศึกษาเชิงสุนทรียภาพ จะเห็นได้ว่างานวิจัยที่นำแนวทางนี้มาเป็นวิธีวิทยาเพื่อศึกษาตัวบทวรรณคดี มีนักวิจัยหลายท่านสนใจนำทฤษฎีสุนทรียภาพทางวรรณคดีสันสกฤต เช่น หาสยรส และศฤงคารรส เป็นต้น มาวิเคราะห์ตัวบททั้งเชิงลึกคือศึกษาวรรณคดีเฉพาะเล่มใดเล่มหนึ่งที่ได้รับคามนิยมอาทิ พระนลคำหลวง รวมทั้งศึกษาพิจารณาเชิงกว้างคือศึกษาเฉพาะประเด็นกับวรรณคดีประเภทเดียวกัน เป็นต้น นอกจากนี้ยังมีการนำทฤษฎีสุนทรียศาสตร์ไปพิจารณาวรรณคดีที่ได้รับการยกย่องว่าเป็นสุดยอดของวรรณคดีประเภทคำฉันท์อย่างมัทนะพาธา เป็นต้น ตัวอย่างเช่น นงลักษณ์ แซ่มโชติ (2521), ศศิธร แสงเจริญ (2536), ชมพูนุช เมฆเมืองทอง (2540), พิสิทธิ์ กอบบุญ (2542), ภัทรีรา ฉลองเดช (2548) และ ดวงเดือน พัฒนาวิริยะวานิช (2552) เป็นต้น

ตัวอย่างวิทยานิพนธ์ที่น่าสนใจ เช่น ดวงเดือน พัฒนาวิริยะวานิช (2552) พระราชนิพนธ์มัทนะพาทย์ : การศึกษาเชิงสุนทรียศาสตร์การศึกษาพระราชนิพนธ์เรื่องมัทนะพาทย์ในเชิงสุนทรียศาสตร์มีความมุ่งหมายเพื่อศึกษาสุนทรียภาพด้านต่าง ๆ และกลวิธีการสร้างสุนทรียภาพในพระราชนิพนธ์ ผลการศึกษาพบว่า สุนทรียภาพในพระราชนิพนธ์เกิดจากการเลือกสรรคำที่มีเสียงไพเราะ มีความหมายลึกซึ้ง เหมาะสมกับเนื้อเรื่องช่วยทำให้สื่อความหมายได้ชัดเจนและสะท้อนอารมณ์ ส่วนการเรียบเรียงวลีหรือประโยคมีความประณีต ประกอบด้วยรสทางวรรณคดีครบทุกรสมีการใช้โวหารที่ช่วยสื่อความหมายและกระทบอารมณ์ ตลอดจนมีการใช้สัญลักษณ์ในส่วนตัวละครและเนื้อเรื่องอย่างน่าสนใจ

แนวทางที่ 2 การศึกษาเชิงสังคม เป็นการศึกษาสังคมผ่านวรรณกรรม ซึ่งมีความสอดคล้องกับสภาพสังคมในช่วงนี้เป็นอย่างยิ่ง การนำแนวทางนี้มาพิจารณาวรรณคดีจะทำให้ผู้อ่านเห็นภาพสังคมได้อย่างชัดเจนมากยิ่งขึ้น นอกจากนี้ยังเป็นบทพิสูจน์พระปรีชาสามารถขององค์กวีอีกด้วยที่พระราชนิพนธ์วรรณคดีเพื่อเป็นเครื่องมือช่วยปลูกจิตสำนึกของประชาชนให้เกิดความรักชาติ เนื่องจากสังคมช่วงนี้เป็นยุคที่ชาติตะวันตกล่าอาณานิคม หากประชาชนมีความรักชาติ และรู้รักสามัคคี ประเทศไทยจะไม่ตกเป็นเมืองขึ้นของชาติมหาอำนาจ ตัวอย่างเช่น สมหมาย เปรียบเทียบ (2520), สหะโรจน์ กิตติมหาเจริญ (2551) และ อัญชลี ภูตะกา (2553) เป็นต้น

ตัวอย่างวิทยานิพนธ์ระดับปริญญาเอกของ สหะโรจน์ กิตติมหาเจริญ (2551) “สุภาพบุรุษ” ในพระราชนิพนธ์ในพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัววรรณกรรมศรีบูรพา วิทยานิพนธ์ฉบับนี้มีวัตถุประสงค์ที่จะศึกษาการประกอบสร้างความเป็นชายแบบ “สุภาพบุรุษ” จากบริบททางสังคมและวัฒนธรรมในสมัยพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวจนถึงยุค “สุภาพบุรุษ” ของศรีบูรพาและศึกษาความเป็นชายแบบ “สุภาพบุรุษ” ที่ปรากฏในพระราชนิพนธ์ในพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวกับวรรณกรรมศรีบูรพา ผลจากการศึกษาพบว่า “สุภาพบุรุษ” ในสมัยพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวหมายถึง การแสดงลักษณะความเป็นชายของชนชั้นสูงสอดคล้องกับค่านิยมในบริบททางสังคมและวัฒนธรรมที่ว่า “สุภาพบุรุษ” คือ ผู้มีชาติกำเนิดดี ผู้เสียสละ ผู้มีความกล้าหาญ ผู้มีความสำนึกในบทบาทและหน้าที่ของตนเองต่อครอบครัว สังคมและประเทศชาติ ส่วน “สุภาพบุรุษ” ของศรีบูรพาหมายถึง การแสดงออกถึงความเป็นชายที่ไม่ได้จำกัดว่าจะต้องอยู่ในชนชั้นสูง สามัญชนก็สามารถเป็นสุภาพบุรุษได้ “สุภาพบุรุษ” คือ ผู้ที่เสียสละ ผู้มีความกล้าหาญ ผู้มีการปฏิบัติตนต่อผู้อื่น ผู้มีความยุติธรรม ตลอดจนเคารพในเกียรติและศักดิ์ศรีของผู้อื่น

แนวทางที่ 3 การศึกษาเชิงเปรียบเทียบ ในการนำแนวทางนี้มาใช้กับตัวบทวรรณคดีในสมัยนี้ จะเห็นได้ว่าผู้วิจัยมีการนำวรรณคดีเรื่องเดียวกัน แต่มีแต่งมากกว่าหนึ่งคนแล้วนำมาเปรียบเทียบในเรื่องท่วงทำนองการแต่ง ลักษณะคำประพันธ์ให้เกิดองค์ความรู้ใหม่เพื่อให้ผู้อ่านเห็นลักษณะต่างๆ ที่มีความเหมือนความคล้ายคลึงหรือความแตกต่าง นอกจากนี้ยังมีการนำวรรณคดีไทยบางเรื่องที่ได้รับการนิยมนักอ่านนำไปเปรียบเทียบกับงานวรรณกรรมของต่างชาติด้วย เช่น เรื่อง ลิลิตนิทราชาคริต นิทานทองอิน และพระนลคำหลวง เป็นต้น ตัวอย่างเช่น วัฒนา บุรกลีกร (2513), ประเทือง วงศ์รีน (2517), คำพร สุนทรธรรมนิติ (2534), อังคณา สุขวิเศษ (2544), รัชนก อญูใจเย็น (2547) และ สุวิมล คำนวน (2549) เป็นต้น

วิทยานิพนธ์ที่จะนำมายกตัวอย่างให้เห็นแนวทางที่นักวิจัยนำวิธีวิทยาแนวนี้มาใช้เป็นวิทยานิพนธ์ระดับปริญญาโทของสุวิมล คำนวน (2549) การศึกษาเปรียบเทียบเรื่องพระนลคำหลวงและเรื่องพระนลคำฉันท์ ซึ่งมีจุดมุ่งหมายเพื่อวิเคราะห์เปรียบเทียบท่วงทำนองการแต่งเรื่องพระนลคำหลวงและเรื่องพระนล

คำฉันท์ ด้านวิธีดำเนินเรื่อง และศิลปะการประพันธ์ ผลการศึกษาพบว่าเรื่องพระนลคำหลวงและเรื่องพระนลคำฉันท์ที่มีวิธีดำเนินเรื่อง และศิลปะการประพันธ์ที่เหมือนกันและแตกต่างกัน ดังนี้ ด้านวิธีดำเนินเรื่อง ทั้งเรื่องพระนลคำหลวงและเรื่องพระนลคำฉันท์มีโครงเรื่องและเนื้อเรื่องซึ่งอาศัยเค้าเรื่องจากนโลปายานเหมือนกัน แต่มีรายละเอียดของเหตุการณ์บางตอนแตกต่างกัน ด้านศิลปะการประพันธ์ใช้คำประพันธ์ประเภทฉันท์และกาพย์เหมือนกัน แต่มีรูปแบบคำประพันธ์แตกต่างกัน คือเรื่องพระนลคำหลวงเป็นวรรณคดีประเภทคำหลวงซึ่งใช้รูปแบบคำประพันธ์หลายชนิด แต่เรื่องพระนลคำฉันท์เป็นวรรณคดีประเภทคำฉันท์ที่ใช้เฉพาะรูปแบบคำประพันธ์ประเภทฉันท์และกาพย์ ด้านการใช้ภาษามีการสรรคำด้วยวิธีการเหมือนกัน ได้แก่ การหลกคำ การซ้ำคำ การซ้ำข้อความ และการซ้อนคำส่วนที่แตกต่าง ได้แก่ การซ้ำประโยคที่มีเฉพาะในเรื่องพระนลคำหลวง การใช้โวหารภาพพจน์มีลักษณะที่เหมือนกัน ได้แก่ อุปมาอุปไมย อุปลักษณะ สัญลักษณ์ อติพจน์ บุคลาธิษฐาน และปฏิพจน์ ส่วนที่แตกต่างกัน คือ ปฏิภาคพจน์ที่ใช้เฉพาะพระนลคำหลวง

แนวทางที่ 4 การศึกษาองค์ประกอบของวรรณคดี เป็นการวิเคราะห์องค์ประกอบที่ทำให้เกิดเป็นงานวรรณคดีที่สมบูรณ์แบบซึ่งเป็นการศึกษาในประเด็น โครงเรื่อง แก่นเรื่อง ตัวละครฉาก และบทสนทนา ตัวอย่างเช่น ทิพย์สุนทร นาคชน (2516), สมถวิล คัมภักดี (2529), ไกลรุ่ง อามระดิษ (2533), สุมลาลิมประเสริฐ (2538), กนกกาญจน์ นุกูล (2551) และชลธิรา หอมพุ่ม (2554) เป็นต้น

ตัวอย่างวิทยานิพนธ์ที่ใช้ทฤษฎีวรรณคดีวิจารณ์แนวนี้มาศึกษาด้วยบท คืองานวิจัยของ ไกลรุ่ง อามระดิษ (2533) ร้อยแก้วแนวขบขันของไทยตั้งแต่รัชกาลที่ 5 ถึง รัชกาลที่ 7 วิทยานิพนธ์ฉบับนี้มุ่งศึกษาวิเคราะห์ร้อยแก้วแนวขบขันของไทยตั้งแต่รัชกาลที่ 5 ถึง รัชกาลที่ 7 ในด้านองค์ประกอบ กลวิธีการประพันธ์ และความสัมพันธ์ทางสังคม ผลการวิจัยสรุปว่า ร้อยแก้วแนวขบขันของไทยตั้งแต่รัชกาลที่ 5 ถึง รัชกาลที่ 7 มีลักษณะน่าสนใจในด้านองค์ประกอบและกลวิธีการประพันธ์ แก่นเรื่องของร้อยแก้วแนวขบขันมีความหลากหลาย สามารถจำแนกได้ถึง 6 กลุ่ม ส่วนใหญ่จะเสนอแนวคิดที่ผูกพันกับยุคสมัยและสังคม ร้อยแก้วแนวขบขันมีโครงเรื่อง 2 ประเภท คือ โครงเรื่องธรรมดา และโครงเรื่องตลกขบขัน ตัวละครของร้อยแก้วแนวขบขันจะมีลักษณะแตกต่างจากตัวละครโดยทั่วไป คือ ตัวละครเอกมักเป็นบุคคลที่มีความบกพร่องและเป็นฝ่ายพ่ายแพ้เสมอ ในขณะที่ตัวละครฝ่ายตรงข้ามจะเป็นตัวละครมาตรฐานปกติ ตัวละครส่วนใหญ่จะเป็นตัวละครน้อยลักษณะ และไม่มีความเปลี่ยนแปลงจึงมักขาดความสมจริง องค์ประกอบส่วนใหญ่และกลวิธีการประพันธ์ล้วนสร้างขึ้นเพื่อจุดประสงค์หลัก คือ การสร้างความขบขัน นอกจากนั้นการศึกษาสังคมไทยในสมัยรัชกาลที่ 5 ถึงรัชกาลที่ 7 ควบคู่ไปกับร้อยแก้วแนวขบขันให้ประโยชน์อย่างยิ่งในการอธิบายปรากฏการณ์บางลักษณะของร้อยแก้วแนวขบขัน

แนวทางที่ 5 การศึกษาคุณค่าและลักษณะเด่นของงานประพันธ์ เป็นวิธีวิทยาอีกแนวทางที่น่าสนใจเป็นการพิจารณาถึงคุณค่า และความโดดเด่นที่เป็นเอกลักษณ์เฉพาะตัวของวรรณคดี หรือนักเขียน ตัวอย่างเช่น ยุพร อร่ามกุล (2513), อรุณา สุวรรณประเทศ (2544), อาทิตยา พงศ์ไพบูลย์ (2547) และแคทรียา อังทองกำเนิด (2547) เป็นต้น

ตัวอย่างวิทยานิพนธ์ของอรุณา สุวรรณประเทศ (2544) จดหมายจางวางหว่า : คุณค่าและความสำคัญต่อพัฒนาการวรรณกรรมไทย วิทยานิพนธ์เรื่องนี้มุ่งศึกษาวรรณกรรมเรื่องจดหมายจางวางหว่าพระนิพนธ์ในกรมหมื่นพิทยาลงกรณ์ในด้านที่มาของเรื่อง รูปแบบ กลวิธีการแปลและดัดแปลง และประเภทของวรรณกรรมเพื่อจะพิจารณาคูณค่าและความสำคัญของจดหมายจางวางหว่าที่มีต่อพัฒนาการวรรณกรรมไทย

ผลการศึกษาพบว่า จดหมายจางวางหรั้าแปลและดัดแปลงมาจากวรรณกรรมอเมริกันเรื่อง LETTERS FROM A SELF-MADE MERCHANT TO HIS SON ของ จอร์จ ฮอเรซ ลอริเมอร์ (George Horace Lorimer) โดยยังคงรูปแบบเป็นนวนิยายรูปแบบจดหมายเช่นเดียวกับวรรณกรรมต้นฉบับจึงทำให้จดหมายจางวางหรั้าเป็นนวนิยายรูปแบบจดหมายเรื่องแรกของไทย และเป็นนวนิยายไทยเรื่องแรกที่มีที่มาจากรวรรณกรรมอเมริกัน นอกจากนั้นยังพบว่าผู้ประพันธ์ได้ดัดแปลงองค์ประกอบต่างๆ ทางวรรณกรรมทั้งเนื้อเรื่อง ตัวละคร และฉาก ให้มีความเป็นไทยได้อย่างกลมกลืน การดัดแปลงที่สำคัญที่สุดอยู่ที่การใช้ภาษาซึ่งแสดงให้เห็นลีลาเฉพาะของกรณหมื่นพิทยาลงกรณ์ ในด้านประเภทของวรรณกรรมจดหมายจางวางหรั้าจัดเป็นทั้งวรรณกรรมคำสอนและวรรณกรรมแนวขบขันคำสอนเกี่ยวกับการดำเนินชีวิตในสังคมไทยช่วงที่เริ่มรับอารยธรรมตะวันตกเป็นคำสอนที่มีประโยชน์และยังใช้ได้จนปัจจุบัน คำสอนเหล่านี้ถูกเสนอผ่านการใช้ภาษาและเหตุการณ์ขบขันซึ่งเป็นกลวิธีการสร้างความขบขันที่พบมากที่สุดในเรื่องจดหมายจางวางหรั้า นอกจากจะมีความสำคัญในฐานะนวนิยายคำสอนเล่มแรกและนวนิยายแนวขบขันเล่มแรกแล้วยังมีคุณค่าในฐานะวรรณกรรมคำสอนแนวใหม่ที่นำคำสอนอันหนักแน่นจริงจางมาถ่ายทอดผ่านอารมณ์ขันได้อย่างมีประสิทธิภาพ

แนวทางที่ 6 การศึกษาโลกทัศน์ และทัศนะของนักเขียน เป็นการศึกษาถึงทัศนะ แนวคิดของผู้เขียนที่มีต่อสิ่งใดสิ่งหนึ่ง เรื่องใดเรื่องหนึ่ง หรือประเด็นใดประเด็นหนึ่ง โดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลง แกไข หรือพัฒนาให้ดีขึ้น งานวิทยานิพนธ์ส่วนใหญ่ที่ใช้แนวทางนี้ผู้วิจัยมักจะสนใจศึกษาทัศนะด้านการเมืองการปกครองของรัชกาลที่ 5 และ รัชกาลที่ 6 ผ่านผลงานพระราชนิพนธ์ หรือของนักคิดนักวิจารณ์สังคมร่วมสมัยในขณะนั้น อาทิ เทียนวรรณ ตัวอย่างเช่น ธิดา วัฒนกุล (2519), ธงชัย หวานแก้ว (2522), เพ็ญศิริ สอนสารี (2539), สุมาลี แก่นการ (2548), สุภาพร คงศิริรัตน์ (2553) และ จรัสพิมพ์ ศิริมาตร (2554) เป็นต้น

ตัวอย่างงานวิทยานิพนธ์ที่นำแนวทางนี้มาศึกษาตัวบทวรรณคดี เช่น วิทยานิพนธ์ระดับปริญญาเอกของ สุภาพร คงศิริรัตน์ (2553) การศึกษาพระโลกทัศน์ของพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวที่ปรากฏในพระราชหัตถเลขา วิทยานิพนธ์ฉบับนี้มีจุดมุ่งหมายเพื่อศึกษาพระโลกทัศน์ของพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวในพระสถานะพระมหากษัตริย์โดยศึกษาจากพระราชหัตถเลขา จำนวน 22 เรื่อง ผลการศึกษาพบว่า พระโลกทัศน์ของพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวเกิดจากการผสมผสานระหว่างภูมิหลังที่เป็นความคิดความเชื่อซึ่งเป็นรากฐานของสังคมไทยอันได้แก่การให้ความสำคัญกับสถาบันพระมหากษัตริย์และพระพุทธศาสนากับอิทธิพลของตะวันตก อันเป็นผลจากลัทธิล่าอาณานิคมและการเสด็จประพาสต่างประเทศ หลอมรวมเป็นพระโลกทัศน์แหลมคมและกว้างไกล สอดรับทันกับกระแสการเปลี่ยนแปลงของประเทศและโลกในขณะนั้น พระโลกทัศน์ดังกล่าวนี้นำไปสู่การปรับปรุงประเทศให้มีความทันสมัยในด้านต่างๆ ทั้งด้านการปกครอง การศึกษา การศาสนา การต่างประเทศ เศรษฐกิจ สังคม และสาธารณสุขประโยชน์ทั้งนี้ผลการศึกษาแสดงให้เห็นว่าการที่ประเทศไทยสามารถอยู่รอดปลอดภัยได้จนถึงทุกวันนี้ ล้วนเป็นผลจากพระโลกทัศน์อันยิ่งใหญ่ของพระองค์ นอกจากนี้ พระโลกทัศน์บางอย่างยังแสดงให้เห็นถึงพระวิสัยทัศน์ยาวไกลก้าวข้ามกาลเวลาซึ่งปรากฏให้เห็นจริงอยู่ในปัจจุบัน

แนวทางที่ 7 การศึกษากลวิธีการประพันธ์ เป็นแนวทางการศึกษาวรรณคดีที่มุ่งพิจารณาวิธีการตลอดจนกลวิธีที่ผู้เขียนเลือกใช้เพื่อนำมาสร้างสรรค์งานประพันธ์ ตัวอย่างเช่น อรุณิชา บัวพิมพ์ (2523), นวลศรี จงถาวร (2524), กิตติศักดิ์ เกิดอรุณสุขศรี (2535), อาทิตยา จารุจินดา (2535) และเทวัญกานต์ มุ่งปิ่นกลาง (2545) เป็นต้น

ตัวอย่างวิทยานิพนธ์ระดับปริญญาโทที่น่าสนใจของ เทวัญกานต์ มุ่งปั่นกลาง (2545) กามนิต : กลวิธีการนำเสนอกับแนวคิดทางพุทธศาสนา วิทยานิพนธ์เล่มนี้มีจุดมุ่งหมายเพื่อศึกษาแนวคิดทางพุทธศาสนาที่ปรากฏในเรื่องกามนิต และกลวิธีการนำเสนอแนวคิดทางพุทธศาสนา จากการศึกษาพบว่า มีแนวคิดทางพุทธศาสนาที่ปรากฏเด่นชัดอยู่ 6 แนวคิด คือแนวคิดเรื่องความเป็นอนิจจังของชีวิต แนวคิดเรื่องสังสารวัฏ แนวคิดเรื่องความเชื่อที่ว่าทำดีได้ดี ทำชั่วได้ชั่ว แนวคิดเรื่องปัจเจกสมุปปาท แนวคิดเรื่องอริยสัจ และแนวคิดเรื่องนิพพาน ส่วนด้านกลวิธีการนำเสนอ นั้น ผู้แตงนำเสนอใน 2 ลักษณะ คือ ใช้กลวิธีการนำเสนอแนวคิดตามขนบของวรรณคดีพุทธศาสนา และกลวิธีการนำเสนอแนวคิดตามขนบของนวนิยาย แบบแรกผู้แตงนำเสนอเนื้อหาจากวรรณคดีพุทธศาสนา ช่วยเน้นเรื่องราวเกี่ยวกับพุทธศาสนาอย่างชัดเจน ทำให้แนวคิดทางพุทธศาสนามีความถูกต้อง น่าเชื่อถือ แบบหลังผู้แตงได้สร้างองค์ประกอบต่างๆ ขึ้นมาใหม่ตามลักษณะของนวนิยาย โดยยังคงอิงอยู่กับเนื้อหาทางพุทธศาสนา และได้ปรับแต่งเพิ่มเติมเสริมจินตนาการช่วยให้เรื่องกามนิตมีความตื่นเต้น เพลิดเพลินสนุกสนาน เรื่องกามนิตเป็นวรรณคดีพุทธศาสนาสมัยใหม่ เพราะเนื้อเรื่องที่ซาบซึ้งตรึงใจ ภาษาที่ไพเราะสละสลวย และกลวิธีการนำเสนอแนวคิดทางพุทธศาสนาที่มีความโดดเด่นในรูปแบบของนวนิยาย

แนวทางที่ 8 การศึกษาเชิงการใช้ภาษาและภาษาศาสตร์ ศึกษาแนวทางการใช้ภาษา ในด้านการใช้คำ การใช้กลุ่มคำ การใช้ประโยค การใช้สำนวนโวหาร และการใช้ภาพพจน์ เป็นต้น ตัวอย่างเช่น สุนทรา แสงดี (2539) และกัณติทัต การเจริญ. (2552) เป็นต้น

ตัวอย่างวิทยานิพนธ์ ของ สุนทรา แสงดี (2539) วิเคราะห์การใช้ภาษาในประชุมประกาศรัชกาลที่ 4 มีจุดมุ่งหมาย เพื่อศึกษาวิเคราะห์การใช้ภาษาในประชุมประกาศรัชกาลที่ 4 ในด้านการใช้คำ และกลุ่มคำ การใช้ประโยค และการใช้โวหาร ตลอดจนศึกษาวิเคราะห์กลวิธีการนำเสนอในประชุมประกาศรัชกาลที่ 4 จากข้อมูลทั้งสิ้นจำนวน 343 ฉบับ ผลการศึกษาการใช้ภาษาในประชุมประกาศรัชกาลที่ 4 พบว่า ด้านการใช้คำ และกลุ่มคำในประชุมประกาศรัชกาลที่ 4 กับปัจจุบันแตกต่างกันใน 2 ลักษณะ คือ การใช้คำและกลุ่มคำที่มีความหมายเปลี่ยนแต่รูปคำคงเดิม และการใช้คำและกลุ่มคำที่มีความหมายคงเดิมแต่รูปเขียนเปลี่ยนไป ด้านการใช้ประโยคมี 5 ชนิด คือ การใช้ประโยคคำสั่ง การใช้ประโยคปฏิเสธ การใช้ประโยคเงื่อนไข การใช้ประโยคขอร้องเชิญชวน และการใช้ประโยคคำถาม ส่วนการใช้สำนวนโวหารมีการใช้ 5 ชนิด ได้แก่ บรรยายโวหาร อธิบายโวหาร เทศนาโวหาร สาธกโวหาร และอุปมาโวหาร

แนวทางที่ 9 การศึกษาพัฒนาการ เป็นแนวทางที่พิจารณาวิวัฒนาการของลักษณะคำประพันธ์ประเภทฉันท์ที่มีพัฒนาการมาตั้งแต่สมัยอยุธยาจนถึงสมัยรัตนโกสินทร์ ถึงรัชกาลที่ 6 ตัวอย่างเช่น คำยวง ศรีวัช (2533) เป็นต้น

วิทยานิพนธ์เรื่องนี้มีจุดมุ่งหมายเพื่อศึกษาลักษณะวรรณกรรมประเภทฉันท์ในสมัยรัชกาลที่ 5 และรัชกาลที่ 6 ทั้งทางด้านชั้นหลักชั้น ขนบนิยมในการประพันธ์ จุดมุ่งหมายในการประพันธ์ลักษณะการนำเสนอและเนื้อหาตลอดจนลักษณะดีเด่นด้านเนื้อหาและวรรณศิลป์ของวรรณกรรมประเภทฉันท์ในสมัยนี้ ผลการศึกษาพบว่า วรรณกรรมประเภทฉันท์ในสมัยรัชกาลที่ 5 และรัชกาลที่ 6 ส่วนหนึ่งยังคงดำเนินตามแนวขนบนิยมตามที่ถือปฏิบัติกันมาตั้งแต่สมัยอยุธยา และรัตนโกสินทร์ตอนต้น แต่อีกส่วนหนึ่งมีความเปลี่ยนแปลงในลักษณะที่สร้างสรรค์ให้มีความแปลกใหม่ไปจากเดิม กล่าวคือ ในด้านชั้นหลักชั้นมีการคิดค้นและดัดแปลงทำให้มีชั้นท่อนใหม่เพิ่มขึ้น และรักษาแบบแผนคำประพันธ์โดยมีการเลือกใช้คำกรุลหุตามลักษณะการสะกดคำอย่างเคร่งครัดยิ่งขึ้น มีการนำเสนอวรรณกรรมประเภทฉันท์ในลักษณะที่

แตกต่างไปจากเดิม ได้แก่ การนำฉันท์ไปแต่งบทละครและวรรณกรรมเบ็ดเตล็ด ในด้านเนื้อหาผู้ประพันธ์พยายามเลือกสรรเรื่องที่มีความแปลกใหม่ ซึ่งแตกต่างไปจากเรื่องจักรๆ วงศ์ๆ ที่มีมาแต่เดิม มีการนำเรื่องจากวรรณกรรมตะวันตก และวรรณกรรมสันสกฤตมาใช้ ส่วนลักษณะโครงเรื่องมีหลายแบบ และตัวละครเอกบางตัวแสดงให้เห็นพัฒนาการด้านลักษณะนิสัยและบทบาทอย่างชัดเจน

แนวทางที่ 10 การศึกษาเชิงปรัชญา งานวิทยานิพนธ์ในช่วงนี้จะมีการนำแนวคิดปรัชญาสมัยกรีกอาทิ ทฤษฎีโศกนาฏกรรมของอริสโตเติล นอกจากนี้ยังมีการศึกษาปรัชญาทางเมืองมาวิเคราะห์ด้วยตัวอย่างเช่น วราภรณ์ บำรุงกุล (2522) และโอม มาฟู (2534) เป็นต้น

ตัวอย่างวิทยานิพนธ์ที่นำมาเสนอ คืองานวิจัยของโอม มาฟู (2534) ปรัชญาการเมืองของเทียนวรรณ โดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อศึกษาแนวคิดทางด้านปรัชญาการเมืองของเทียนวรรณ ถือได้ว่าเป็นนักปรัชญาไทยท่านหนึ่งที่เสนอแนวคิดทางด้านสังคม เศรษฐกิจ และจริยธรรมทางการเมือง ซึ่งในขณะนั้นแนวคิดทางการเมืองของเทียนวรรณถูกมองข้ามความสำคัญไป แต่กลับเป็นที่สนใจของนักคิดไทยในสมัยต่อมา ผลการศึกษาพบว่า เทียนวรรณได้เสนอแนวคิดด้านปรัชญาการเมืองออกมาเป็นแนวคิดแบบประชาธิปไตยซึ่งอำนาจสูงสุดยังอยู่ที่พระมหากษัตริย์ แต่พระมหากษัตริย์ต้องอยู่ภายใต้ทศพิธราชธรรมอย่างเคร่งครัด อีกทั้งเทียนวรรณยังเห็นว่าประเทศชาติจะเจริญได้ประชาชนจะต้องมีความเป็นอยู่ที่ดี มีความสงบสุขในสังคม รัฐจะต้องให้ความอิสระ ให้สิทธิเสรีภาพแก่ประชาชนมากขึ้น รวมทั้งความยุติธรรมในสังคมและประชาชนจะต้องมีคุณธรรมพื้นฐานอีกด้วย จะเห็นได้ว่าเป็นปรัชญาแบบประชาธิปไตยในแบบฉบับเทียนวรรณผสมผสานแนวคิดแบบศาสนาพุทธและพราหมณ์ และปรัชญาทางตะวันตก ซึ่งในแนวคิดเช่นนี้ เป็นแนวคิดที่อยู่ในสายกลางโดยมิได้เอนเอียงไปแบบแนวคิดใดแนวคิดหนึ่งถือเป็นพื้นฐานในการพัฒนาแนวคิดทางการเมืองของไทยในสมัยต่อมา

บทสรุปและอภิปรายผล

กล่าวโดยสรุปภาพรวมของ **ศาสตร์และศิลป์ของแนวทางการวิจัยวรรณคดีไทยในสมัยรัชกาลที่ 4 – 6** ที่ปรากฏในวิทยานิพนธ์ในระดับบัณฑิตศึกษานั้น ผู้วิจัยเลือกนำทฤษฎีวรรณคดีวิจารณ์มาเป็นแนวทางในการศึกษาวิจัยด้วยทฤษฎีวรรณคดีไทย จำนวน 10 แนวทาง ได้แก่ การศึกษาเชิงสุนทรียภาพ การศึกษาเชิงสังคม การศึกษาเชิงเปรียบเทียบ การศึกษาองค์ประกอบของวรรณคดี การศึกษาคคุณค่าและลักษณะเด่นของงานประพันธ์ การศึกษาโลกทัศน์และทัศนะของนักเขียน การศึกษากลิ่นการประพันธ์ การศึกษาเชิงการใช้ภาษาและภาษาศาสตร์ การศึกษาพัฒนาการ และ การศึกษาเชิงปรัชญา

งานวิทยานิพนธ์ที่ใช้ด้วยทฤษฎีวรรณคดีในสมัยรัชกาลที่ 4 – 6 นำมาศึกษานั้นมีหลากหลายแนวทางที่นำมาพิจารณาวรรณคดี แนวทางการศึกษาด้วยทฤษฎีวรรณคดีที่ยังได้รับความนิยมเป็นอย่างมาก คือ การศึกษาเชิงสุนทรียภาพ และการวิเคราะห์องค์ประกอบของวรรณคดี นอกจากนี้จะเห็นได้ว่างานวิจัยส่วนใหญ่เลือกศึกษาบทพระราชนิพนธ์ของพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวมากที่สุด ส่วนวรรณคดีเรื่องที่มีนักวิจัยสนใจศึกษากันหลายท่าน ได้แก่ มัทนะพาธา ไกลบ้าน และพระนลคำหลวง ยิ่งไปกว่านั้นจะเห็นได้ว่าทั้งผลงานวิทยานิพนธ์ในระดับปริญญาโท และดุษฎีนิพนธ์ในระดับปริญญาเอกที่นำทฤษฎีวรรณคดีวิจารณ์มาใช้เป็นวิธีวิทยาในการศึกษาพิจารณาด้วยทฤษฎีวรรณคดีไทยในสมัยรัชกาลที่ 4 – 6 นั้น ล้วนเป็นการสร้างองค์ความรู้ใหม่ให้เกิดคุณูปการแก่วงวิชาการวรรณคดีศึกษาของไทย เป็นผลงานการศึกษาทั้งเชิงกว้างและเชิงลึกเพื่อให้ผู้อ่านประจักษ์ถึงอรรถประโยชน์ด้านการประพันธ์ของนักเขียนได้อย่างละเอียดลึกซึ้งยิ่งขึ้น

บรรณานุกรม

- กนกกาญจน์ นุกูล. (2551). **วิเคราะห์ตัวละครจากบทละครพูดคำฉันท์เรื่องมัทนะพาธาตามหลักอริยสัจสี่**. วิทยานิพนธ์ ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- กันติทัต การเจริญ. (2552). **ลักษณะการเชื่อมโยงความในจดหมายจากวังหรั้**. วิทยานิพนธ์ ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- กิตติศักดิ์ เกิดอรุณสุขศรี. (2535). **การศึกษาเชิงวิเคราะห์พระราชนิพนธ์ในพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวเรื่องสวาทิรีในฐานะนาฏวรรณกรรม**. วิทยานิพนธ์อักษรศาสตรมหาบัณฑิต จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- กุสุมา รัชมณี. (2556). **การวิจัยวรรณคดี**. (พิมพ์ครั้งที่ 2). นนทบุรี: เซน ปรีณติง.
- กุลลาบ ไผ่เรียง. (2498). **วิจารณ์เรื่องมัทนะพาธาหรือตำนานดอกกุหลาบบทพระราชนิพนธ์ของพระบาทสมเด็จพระรามาธิบดีศรีสินทรมหาวชิราวุธ พระมงกุฎเกล้า**. วิทยานิพนธ์อักษรศาสตรมหาบัณฑิต จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ไกล่รุ่ง อามระดิษ. (2533). **ร้อยแก้วแนวขบขันของไทยตั้งแต่รัชกาลที่ 5 ถึง รัชกาลที่ 7**. วิทยานิพนธ์อักษรศาสตรมหาบัณฑิต จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- คำพร สุนทรธรรมนิติ. (2534). **วิเคราะห์เปรียบเทียบบทละครพระราชนิพนธ์ในรัชกาลที่ 6 กับบทละครของครูเทพที่แสดงที่คณะต่อคนจีน**. วิทยานิพนธ์ ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์.
- คำยวง ศรีวัช. (2533). **วรรณกรรมประเภทฉันท์ในสมัยรัชกาลที่ 5 และรัชกาลที่ 6**. วิทยานิพนธ์อักษรศาสตรมหาบัณฑิต จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- แคทรียา อังทองกำเนิด. (2547). **ลักษณะเด่นของการใช้ภาษาในเรื่องพื้นความหลังของเสฐียรโกเศศ**. วิทยานิพนธ์ อักษรศาสตรมหาบัณฑิต จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- จรัสพิมพ์ ศิริมาตร. (2554). **ทัศนะและกลวิธีแสดงทัศนะในพระราชนิพนธ์บทร้อยกรองขนาดสั้นในพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว**. วิทยานิพนธ์ ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- จันทิมา พรหมโชติกุล. (2518). **วิเคราะห์บทละครร้องของพระเจ้าบรมวงศ์เธอกรมพระนราธิปประพันธ์พงศ์**. วิทยานิพนธ์ การศึกษามหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- จันทิมา ศรีทองอินทร์. (2552). **การศึกษาพระราชนิพนธ์พระบาทสมเด็จพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวประเภทบทความในหนังสือพิมพ์**. วิทยานิพนธ์ อักษรศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- จารีต เชาวขุนทด. (2529). **การศึกษาเชิงวิเคราะห์วรรณกรรมของหลวงธรรมาภิมณฑ์ (ถึก จิตรกถึก)**. วิทยานิพนธ์ อักษรศาสตรมหาบัณฑิต จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ชมพูนุช เมฆเมืองทอง. (2540). **วิเคราะห์อรรถถ้อยคำในบทละครร้อยกรองพระบาทสมเด็จพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวที่ได้รับอิทธิพลจากวรรณคดีสันสกฤต**. วิทยานิพนธ์ ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.

- ชลธิรา หอมฟุ้ง. (2554). **การแก้ปัญหาความขัดแย้งของตัวละครในบทละครพุดรัยแก้วพระราชนิพนธ์พระบาทสมเด็จพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว : การวิเคราะห์ด้วยอริยสัจสี่**. วิทยานิพนธ์ อักษรศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- ดวงมน จิตรจำนงค์. (2556). **วรรณคดีวิจารณ์เบื้องต้น**. กรุงเทพฯ: ประพันธ์สาสน์.
- ดวงเดือน พัฒनावิริยะวาณิช. (2552). **พระราชนิพนธ์มัทนะพาทย์ : การศึกษาเชิงสุนทรียศาสตร์**. วิทยานิพนธ์ ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- ทิพย์สุนเตร นาคธน. (2516). **บทละครพุดรัยแก้ว พระราชนิพนธ์ในพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว**. วิทยานิพนธ์ อักษรศาสตรมหาบัณฑิต จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- เทวัญกานต์ มุ่งปันกลาง. (2545). **กามนิต : กลวิธีการนำเสนอกับแนวคิดทางพุทธศาสนา**. วิทยานิพนธ์ อักษรศาสตรมหาบัณฑิต จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ธงชัย หวานแก้ว. (2522). **การปลูกฝังความรักชาติตามที่ปรากฏในบทละครพระราชนิพนธ์ของพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว**. วิทยานิพนธ์ การศึกษามหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- ธัญญา สังขพันธานนท์. (2539). **วรรณกรรมวิจารณ์**. กรุงเทพฯ: ธีระฟิล์ม.
- ธิดา วัฒนกุล. (2519). **แนวความคิดทางการเมืองในพระบทละครพระราชนิพนธ์ของพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว**. วิทยานิพนธ์ การศึกษามหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- นงลักษณ์ แซ่มโซติ. (2521). **หาสรสในวรรณกรรมร้อยกรองของไทย สมัยรัตนโกสินทร์ พ.ศ. 2325 – 2475**. วิทยานิพนธ์ การศึกษามหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- นวลศรี จงถาวร. (2524). **วิเคราะห์พระราชนิพนธ์บทความที่เกี่ยวข้องกับชาวจีนในพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว**. วิทยานิพนธ์ การศึกษามหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- ประเทือง วงศ์รัตน์. (2517). **การวิเคราะห์บทพระราชนิพนธ์เรื่องพระนลคำหลวงในพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว**. วิทยานิพนธ์ การศึกษามหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- พงษ์ภิญโญ แม้นโกศล. (2543). **วรรณกรรมพระพุทธศาสนาพระราชนิพนธ์พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว**. วิทยานิพนธ์ อักษรศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- พวงรัตน์ อบเชย. (2539). **การวิเคราะห์บทร้องในบทละครรำพระราชนิพนธ์ในพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว**. วิทยานิพนธ์ การศึกษามหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- พิสิทธิ์ กอบบุญ. (2542). **ลีลาภาษาและวรรณศิลป์ในพระราชหัตถเลขาในพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว**. วิทยานิพนธ์ อักษรศาสตรมหาบัณฑิต จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- เพ็ญศิริ สอนสำร. (2539). **การศึกษาวิเคราะห์โลกทัศน์ไกลบ้าน**. วิทยานิพนธ์ การศึกษามหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- ภัทรีรา นลองเดช. (2548). **วิเคราะห์สวรรณคดีที่ปรากฏในนิทานเวตาล ฉบับกรมหมื่นพิทยาลงกรณ์ ตามทฤษฎีสวรรณคดีสันสกฤต**. วิทยานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- ยุพร อร่ามกุล. (2513). **ลักษณะที่ดีเด่นของบทนิพนธ์ของพระราชวรวงศ์กรมหมื่นพิทยาลงกรณ์**. วิทยานิพนธ์ อักษรศาสตรมหาบัณฑิต จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

- รัชนก อยู่ใจเย็น. (2547). **การศึกษาเปรียบเทียบท่วงทำนองการแต่งนิทานเวตาลฉบับของ น.ม.ส. กับฉบับศักดิ์ศรีแย้มนาคา**. วิทยานิพนธ์ ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- วราภรณ์ บำรุงกุล. (2522). **วิเคราะห์เรื่อง พระลอ เงาะป่า และมัทนะพาธา ตามทฤษฎีโศกนาฏกรรมของอริสโตเติล**. วิทยานิพนธ์ การศึกษามหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- วัฒนา บุรกลีกร. (2513). **ลิลิตนิทราชาคริต พระราชนิพนธ์ในรัชกาลที่ 5 เปรียบเทียบกับเรื่องอาบู่หะซันในนิยายอาหรับราตรี ฉบับภาษาอังกฤษ**. วิทยานิพนธ์ อักษรศาสตรมหาบัณฑิต จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- วินัย จินดารักษ์. (2540). **วิเคราะห์บทร้อยกรองพระราชนิพนธ์ในพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว**. วิทยานิพนธ์ ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- ศศิธร แสงเจริญ. (2536). **การวิเคราะห์ศฤงคารรสในพระนลคำหลวง สาวิตรี ศกุนตลา และมัทนะพาธา**. วิทยานิพนธ์ ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์.
- สมถวิล คัมภักสิกิจ. (2529). **การวิเคราะห์โครงเรื่องของบทละครพูดพระราชนิพนธ์ในพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว**. วิทยานิพนธ์ ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- สมทรง ชีวพันธ์. (2520). **วิเคราะห์บทพระราชนิพนธ์ลิลิตนารายณ์สิบปางในพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว**. วิทยานิพนธ์ การศึกษามหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- สมหมาย เปรียบเทียบ. (2520). **บทละครเรื่องเงาะป่าพระราชนิพนธ์ในรัชกาลที่ 5: การศึกษาวิเคราะห์ทางสังคมและวัฒนธรรม**. วิทยานิพนธ์ อักษรศาสตรมหาบัณฑิต จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สหะโรจน์ กิตติมหาเจริญ. (2551). **“สุภาพบุรุษ” ในพระราชนิพนธ์ในพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว**. วิทยานิพนธ์ อักษรศาสตรดุษฎีบัณฑิต จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สุชาดาลาวัลย์กุล. (2532). **ลีลากระบวนความร้อยแก้วในหนังสือกามนิด**. วิทยานิพนธ์ การศึกษามหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- สุนทรา แสงดี. (2539). **วิเคราะห์การใช้ภาษาในประชุมประกาศรัชกาลที่ 4**. วิทยานิพนธ์ การศึกษามหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- สุภาพร คงศิริรัตน์. (2553). **การศึกษาพระโลกทัศน์ของพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวที่ปรากฏในพระราชหัตถเลขา**. วิทยานิพนธ์ ศิลปศาสตรดุษฎีบัณฑิต มหาวิทยาลัยนเรศวร.
- สุมาลี แก่นการ. (2548). **โลกทัศน์ของเทียนวรรณ**. วิทยานิพนธ์ ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- สุมาลี ลิ้มประเสริฐ. (2538). **ตัวละครหญิงในบทละครพระราชนิพนธ์พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว: สื่อในการอบรมหญิงไทย**. วิทยานิพนธ์ อักษรศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- สุวิมล คำนวน. (2549). **การศึกษาเปรียบเทียบเรื่องพระนลคำหลวงและเรื่องพระนลคำฉันท์**. วิทยานิพนธ์ การศึกษามหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- อรจิรา อัจฉริยไพบูลย์. (2560). **อรจิราวิชาการ : ศิลปะการอ่านวิจารณ์วรรณกรรม**. พิษณุโลก: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยนเรศวร.
- อรจิรา บัวพิมพ์. (2523). **วิเคราะห์วรรณกรรมร้อยกรองประเภทล้อเลียนในสมัยรัตนโกสินทร์ ระหว่าง พ.ศ. 2367 – 2468**. วิทยานิพนธ์ การศึกษามหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.

- อรอุษา สุวรรณประเทศ. (2544). **จดหมายจางวางหรั้: คุณค่าและความสำคัญต่อพัฒนาการวรรณกรรมไทย**. วิทยานิพนธ์ อักษรศาสตรมหาบัณฑิต จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- อังคณา สุขวิเศษ. (2544). **นวนิยายแนวสืบสวนสอบสวน : อิทธิพลของชุดเชอร์ล็อกโฮมส์ที่มีต่อชุดบัวโร้และนิทานทองอิน**. วิทยานิพนธ์ อักษรศาสตรมหาบัณฑิต จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- อัญชลี ภู่มะกา. (2553). **พระราชนิพนธ์ในพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวและพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว : วรรณคดีกับการสร้างชาติ**. วิทยานิพนธ์ อักษรศาสตรดุษฎีบัณฑิต จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- อาทิตยา จารุจินดา. (2535). **วรรณกรรมนิทานของพระสารประเสริฐ (ตรี นาคะประทีป) : การศึกษาเชิงวิเคราะห์**. วิทยานิพนธ์ อักษรศาสตรมหาบัณฑิต จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- อาทิมา พงศ์ไพบูลย์. (2547). **คุณค่าของพระราชนิพนธ์ร้อยแก้วบันทึกประจำวันการเสด็จประพาสในประเทศของพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว**. วิทยานิพนธ์ อักษรศาสตรมหาบัณฑิต จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- โอม มาฟู. (2534). **ปรัชญาการเมืองของเทียนวรรณ**. วิทยานิพนธ์ ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.

